

КОНСУЛТАТИВЕН СЪВЕТ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СЪДИИ (ССЈЕ)

Въпросник за подготовката на Мнение на ССЈЕ No. 16

за отношенията между съдии и адвокати

**и конкретните начини за подобряване на ефективността и качеството на
съдебните процедури**

A. Професионална етика, поведение и отговорност на съдии и адвокати

1. Съществува ли във Вашата страна Етичен кодекс за съдии или еквивалент на такъв? (моля уточнете) - **да:** Кодекс за етично поведение на българските магистрати - обединен етичен кодекс, приложим за съдии, прокурори, следователи, членове на ВСС и Инспектората към ВСС

2. Съществува ли във Вашата страна Етичен кодекс за адвокати или еквивалент на такъв? (моля уточнете) - **да:** Етичен кодекс на адвоката

3. Съществуват ли във Вашата страна общи кодекси, правила и/или подзаконовни нормативни актове, касаещи етиката на съдии и адвокати? (моля уточнете) - **не**

4. Планирано ли е във Вашата страна създаването на кодекси, правила и/или подзаконовни актове, отнасящи се до професионалната етика, поведение и отговорността на съдиите и адвокатите или да развиването на съществуващите такива? - **не**

5. Има ли във Вашата страна правила и/или подзаконовни актове, които се занимават по какъвто и да е начин с проблемите на отношенията между съдии и адвокати или има намерение да бъдат създадени такива съвместни инструменти за двете групи (съдии и адвокати)? Ако отговорът е "да", моля уточнете? **да:** определени разпоредби, уреждащи отношенията между съдии и адвокати по време на процеса, се съдържат в ГПК, НПК, Закона за адвокатурата, Етичния кодекс на адвоката, Кодекса за етично поведение на българските магистрати

Напр. упражняване на процесуални права от адвокати

Чл. 3 от ГПК - Участващите в съдебните производства лица и техните представители под страх от отговорност за вреди са длъжни да упражняват предоставените им процесуални права добросъвестно и съобразно добрите нрави. Те са длъжни да изнасят пред съда само истината.

Чл. 23 от Етичния кодекс на адвоката - Адвокатът не може съзнателно да дава на съда неверни сведения.

Чл. 22 ал. 1 от Етичния кодекс на адвоката - Адвокатът спазва принципа на състезателност в съдебния процес. Адвокатът не може да се опитва да влияе пряко или косвено на съда по начин, противоречащ на законите и етичните правила.

Чл. 24 от Етичния кодекс на адвоката/също така чл. 40 ал. 4 от Закона за адвокатурата - При или по повод воденето на делата адвокатът не може да си служи със средства и похвати, които имат за цел създаване на неоправдани или непозволени от закона и адвокатската етика пречки за нормалното развитие на съдебното производство.

Напр. глоби в случай на нарушения по време на производството

Чл. 89 от ГПК / също така чл. 266 от НПК - Съдът налага глоба за:

1. нарушение на реда в съдебно заседание;
2. неизпълнение на разпорежданията на съда;
3. обίδα на съда, страна, представител, свидетел или вещо лице.

Напр. основания за отвод

Чл. 22 от ГПК / също така чл. 29 от НПК - (1) Не може да участва като съдия по делото лице:

1. което е страна по делото или заедно с някоя от страните по делото е субект на спорното или свързано с него правоотношение;
 2. което е съпруг или роднина по права линия без ограничение, по съребрена линия до четвърта степен или по сватовство до трета степен на някоя от страните или на неин представител;
 3. което живее във фактическо съпружеско съжителство със страна по делото или с неин представител;
 4. което е било представител, съответно пълномощник, на страна по делото;
 5. което е взело участие при решаване на делото в друга инстанция или е било свидетел или вещо лице по делото;
 6. относно което съществуват други обстоятелства, които пораждат основателно съмнение в неговото безпристрастие.
- (2) Съдията е длъжен сам да се отстрани в случаите по ал. 1, т. 1 - 5, а когато не приеме отвода по ал. 1, т. 6, да обяви обстоятелствата.

Чл. 43 ал. 2 от Закона за адвокатурата - Адвокатът или адвокатът от Европейския съюз не може да бъде повереник или защитник на страна по дело, по което е бил съдия, съдебен заседател, прокурор, следовател или е съпруг, роднина по права линия без ограничение, по съребрена линия до четвърта степен или по сватовство до трета степен на съдия, съдебен заседател, прокурор или следовател по делото.

Напр. уважение към съда

Чл. 21 от Етичния кодекс на адвоката - Адвокатът дължи уважение на съда.

Напр. уважение към съда

Чл. 29 от Закона за адвокатурата - (1) Пред съда, органите на досъдебното производство, административните органи и други служби в страната адвокатът или адвокатът от Европейския съюз е приравнен със съдията по отношение на дължимото му уважение и му се дължи съдействие като на съдия.

(2) Ако на адвокат или адвокат от Европейския съюз при или по повод упражняване на професията не е оказано дължимото уважение и съдействие, адвокатският съвет по негово искане или по свой почин оправомощава един от членовете на колегията да извърши проверка по случая заедно с представител на съда, органа на досъдебното производство, административния орган или служба.

(3) Адвокатският съвет уведомява писмено ръководителя на съда, на органа на досъдебното производство, на административния орган или служба за случая и за определяне на представител, който да участва в проверката. Ръководителят е длъжен в 7-дневен срок да посочи представител.

(4) Ако в срока по ал. 3 не е определен представител, адвокатският съвет извършва проверка само чрез своя представител.

Чл. 30 от Закона за адвокатурата - (1) Въз основа на доклада от проверката адвокатският съвет, ако прецени, че е налице виновно поведение, прави предложение за образуване на дисциплинарно производство срещу съдията, прокурора, следователя, разследващия полицаи, разследващия митнически инспектор или за налагане на дисциплинарно наказание на длъжностното лице от ръководителя на административния орган или служба.

(2) Налагането или отказът да се наложи дисциплинарно наказание не е пречка адвокатът или адвокатът от Европейския съюз да търси отговорност по общия ред.

Раздел 1 / Общи принципи от Кодекса за етично поведение на българските магистрати - Вежлив е този магистрат, който чрез действията и актовете си винаги изразява уважението, което дължи на своите колеги, гражданите, адвокатите, страните и останалите участници в процеса.

6. Според Вас кои са основните принципи, които следва да ръководят етиката на:

- съдии? - независимост, безпристрастност, справедливост, прозрачност, уважение, толерантност, честност, въздържаност от действия, които могат да компрометират професионално и в обществото честта на съдията, компетентност и квалифицираност.

конфиденциалност, избягване на конфликт на интереси, несъвместимост с определени позиции и професии

- адвокати? - независимост, доверие, честност, конфиденциалност, защита на правата на клиента, липса на дискриминация, несъвместимост с определени позиции и професии

В. Обучение на съдии и прокурори

7. Във вашата страна кои са обучителните институции за:

- съдии? **Национален институт на правосъдието**

- адвокати? **Фондация „Център за обучение на адвокати „Кръстьо Цончев“**

8. Накратко, какви програми за обучение (начално и продължаващо обучение) имат тези обучителни институции:

- съдии?

Първоначално обучение

Гражданско право и процес

Наказателно право и процес

Конституционна основа на съдебната система

Статус на магистратите. Дисциплинарна отговорност.

Професионална етика

Съдебна психология и психиатрия. Психиатрична съдебна експертиза.

Медицинска юриспруденция. Медицинска съдебна експертиза.

Счетоводство. Счетоводна съдебна експертиза.

Други съдебни експертизи

Европейско право

Европейска конвенция за човешките права

Изслушване на непълнолетни

Медиация

Образ на магистрата. Съдебна власт и меди.

Класифицирана информация

Криминология

Чуждестранни съдебни системи

Учебни визити (в програмите за обучение са включени също така учебни визити в органи на съдебната власт с цел постепенно въвеждане на младшите магистрати в бъдещата им работна среда)

Текущо обучение

- организирано чрез: 1/ централизирано обучение, осигурени в София, от Националния институт на правосъдието, чрез дългосрочни програми и

2/ регионални обучения - в рамките на съдилищата в страната; материята на регионалните обучения се определя от самите съдилища в зависимост от съответните нужди от обучение

- покрива три области:

A. Обучение по национално законодателство

B. Обучение по право на ЕС

C. Интердисциплинарни обучения

A. Обучение по национално законодателство

1. Наказателно право и процес:

/напр. семинар „Теоретични и практически аспекти в разследването на престъпления, извършени от организирани престъпни групи“

- Семинар „Практически въпроси във връзка с обезпечителните процедури в наказателния процес“
- Семинар „Пране на пари. Престъпления срещу данъчната, финансовата и осигурителната система“
- Семинар „Престъпления срещу околната среда“
- Семинар „Измами в здравеопазването“
- Семинар „Банкови и фалитни измами“
- Семинар „Изменения в ГПК“
- Семинар „Сексуални престъпления. Детето като жертва в българския наказателен процес. Необходими промени“
- Обучителен курс „Противодействие на престъпността, свързана с незаконния трафик, посегателството и трафика на културни ценности, част от културното наследство на Република България“

2. Търговско право:

- /напр. семинар „Дружествено правни спорове по Закона за търговския регистър“/
- Семинар „Несъстоятелност“

2. Търговско право:

- /напр. семинар „Дружествено правни спорове по Закона за търговския регистър“/
- Семинар „Несъстоятелност“

3. Административно право и процес:

- /напр. семинар „Данъци, мита и акцизи. Последни изменения в Закона за устройство на територията. Прилагане на Закона за обществените поръчки и Закона за разкриване и предотвратяване на конфликта на интереси“/
- Семинар „Освобождаване на държавен служител по Закона за държавния служител. Практика по Закона за социалното осигуряване и Закона за здравното осигуряване“

4. Граждански процедури:

- /напр. семинар „Призоваване в гражданския процес“
- Семинар „Тежест на доказване в гражданските процедури“
- Семинар „Юридически преглед на изпълнителното производство“
- Семинар „Първоинстанционни процедурни проблеми“/

5. Семейно право:

- /напр. семинар „Отношения между съпрузите, свързани със собствеността, по Семейния кодекс“
- Семинар „Прилагане на СК и европейското право“/

6. Медиация:

- /напр. семинар „Медиация - алтернативен способ за решаване на спорове/

7. Облигационно право

8. Имотно право

9. Патентно право

10. Трудово право

В. Обучение по право на ЕС

1. Право на ЕС
2. Защита на човешките права

С. Обучение по национално законодателство

Финансови и счетоводни знания в разследването на икономически престъпления

Обучения на административните ръководители в съдебната власт

Съдебна експертиза
Съдебна психология. Разпит на непълнолетни и малолетни
Етични предизвикателства в работата на магистратите (Съдебната етика и борбата с корупцията бе разпространен семинар през изминалата година, сега е заменен от Етични предизвикателства в работата на магистратите)
Конфликт на интереси

- адвокати?

Програма на Центъра за обучение на адвокати 2013 /наличен за периода 01.2013 - 04.2014/

- Семинар „Делба на недвижим имот - съдебно и нотариално производство“
- Семинар „Проблеми на производството , образувано по тъжба на пострадалия“
- Семинар "Заповедно производство по ГПК"
- Семинар "Специални разузнавателни средства"
- Семинар "Производство по ЗАНН"
- Семинар "Родителски права и задължения при дела с международен елемент"
- Семинар "Съдебно производство по трудови дела"
- Семинар "Изпълнително производство"
- Семинар "Съдебно производство по чл.24, чл.29, чл.30 от Семейния кодекс"
- Семинар "Въззивно и касационно обжалване на решенията и определенията по ГПК"
- Семинар "Отстраняване на грешки и непълноти по ЗКИР"
- Семинар "Обжалване на административните актове"
- Семинар "Въззивно наказателно производство"
- Семинар "Право на справедлив граждански съдебен процес - според Европейската конвенция по правата на човека и основните свободи"
- Семинар "Касационно производство по НПК и възобновяване на наказателни дела"
- Семинар "Право на справедлив наказателен съдебен процес според Европейската конвенция по правата на човека и основните свободи"
- Семинар "Съдебно производство по търговски дела"
- Семинар "Допустимост на жалбите до Европейския съд по правата на човека"
- Семинар "Обжалване на актовете по реда на ДОПК"
- Семинар "Законова уредба на недвижимите имоти по ЗКИР"
- Семинар "Обществени поръчки - правни проблеми"
- Семинар "Право на ползване на собствеността - според Протокол 1 към Европейската конвенция по правата на човека и основните свободи"
- Семинар "Имотна регистрация по ЗКИР"

9. Каква е задачата на първоначалното обучение:

- съдии? 9 месеца

- адвокати? Няма първоначално обучение

10. Съдържа ли първоначалното обучение въпроси, свързани с професионалната етика, поведение и отговорност на съдии и адвокати, отношенията им един с друг, както и тяхното сътрудничество с оглед на справедливо и ефективно приключване на съдебното производство? **да** - професионалната етика, имиджът на магистрата, съдебната власт и медиите, дисциплинарната отговорност, гражданските/наказателните процедури са част от програмата за първоначално обучение на Националния институт на правосъдието.

11. Има ли общи обучителни курсове за съдии и адвокати? - **да**, рядко

Ако да:

- какво е тяхното съдържание и продължителност? един ден/няколко дни по различни теми
напр. „Подготовка на първо съдебно заседание. Пречки. Апелативни процедури“

напр. „Европейска заповед за арест“
напр. „Разследване на компютърни престъпления“

- Задължителни ли са те за съдиите и адвокатите? - **не**

- Как се финансира тези курсове? - първите два семинара са резултат от сътрудничеството между НИП, два районни съда и адвокатски колегии; третият семинар е в рамката на програмата на Европейската комисия „Превенция и борба с престъпността“

Ако не, планирани или обсъдени ли са те?

С. Ефективност и качество на съдебните процедури

12. Има ли някакви процедурни инструменти за улесняване на взаимодействието между съдии и адвокати по време на производството? Ако отговорът е "да", моля уточнете. - **не са конкретизирани**: Процедурите са формални. Тяхното разработване следва да бъде в съответствие със строгите разпоредби на съответните кодекси и процедури. Процесуалният закон урежда какво и как следва да бъде направено. Всяко отклонение води до нарушаване на правилата и обезсилване. Съдиите и адвокатите комуникират само чрез изслушвания, искове и заповеди/заповеди/решения. Въпреки това, във всяка процедура съдията следва да изслушва и да задава въпроси при нужда от разясняване и да уважава страните и техните представители.

13. Ако не, как са планирани? **не са планирани**

14. Как е организирана комуникацията между съдии и адвокати? Ефективна ли е тя? - **да**. Съществуват ли компютърни информационни системи за тази цел? - **да**: Съдът комуникира със страните и техните представители по традиционни начини (напр. призовки, връчвани от съдебни служители, по поща или чрез куриери и т.н.; по телефон, телекс, телефакс, телеграма; публикации в Държавен вестник и др.) и чрез електронни комуникации (електронен адрес). Съдиите и адвокатите комуникират формално по време на процедурите. Адвокатите отправят до съда писмени или устни искания по време на изслушванията. Съдиите ги уважават или отхвърлят писмено или орално по време на изслушванията, като всичко се записва в протокола. Комуникацията е ефективна. Всеки съд разполага с интернет страница, която осигурява разнообразна информация (страница на сайта, пресцентър, новини, списък на съдиите/експертите, възможност за търсене във връзка с дела/заседания/решения, информация относно дела от интерес на медиите, изпълнителни производства, формуляри, номер на банкова сметка на съда за такси, вътрешни правила на съда, доклади, полезни връзки, въпроси?

15. Има ли възможности, процедури и механизми за съдии и адвокати да стигнат до сключването на споразумение за извънсъдебно решаване на спора? - В гражданския процес съдията следва да насочва страните (представявани или не от адвокат) към уреждане на спора и следва да обясни предимствата на различните процедури за доброволно решаване. В случай, че има желание за преговори (без да се използва медиация) обикновено адвокатите са тези, които играят решаващата роля в постигането на споразумение. Съдията само го одобрява - ако не противоречи на закона и на добрия морал, и прекратява процеса, без да е въввлечен в преговорите. В наказателния процес законните преговори могат да се проведат между прокурора и подсъдимия (или отново между страните). В случай, че те достигнат до споразумение (с определено в закона съдържание), съдът следва да го одобри, в случай, че не противоречи на закона и морала - но отново съдията не взема страна в преговорите.

16. Ако отговорът е "да", е задължително ли е такова споразумение? - Споменатото по-горе одобрено от съда споразумение следва да има последствията на влязло в сила решение/присъда и не може да бъде разглеждано отново.

17. Договарят ли те определени фази на процеса? - **не** (виж отговор 15)

18. Съществуват ли правни инструменти (материални или процесуални), които потенциално биха могли да бъдат използвани от съдиите за да се игнорира, пренебрегне или по какъвто и

да е начин да се избегнат претенции, искания и аргументи на адвокатите? - **не** - дори когато исковете или въззивните жалби са с изтекла давност, съдията следва да се произнесе с решение, че давността им е изтекла и съгласно закона това решение подлежи на обжалване пред по-горна инстанция.

19. Съществуват ли правни инструменти (материални или процесуални), които потенциално биха могли да бъдат използвани от адвокати за да се отложи разглеждането на делото или да се повлияе по никакъв начин справедливото му и ефективно решаване? - **да** - отсрочване на съдебни искове. Това може да влияе на продължителността на процедурите в наказателния процес, където обвиняемият може да настоява да бъде защитаван единствено от избран от него адвокат и да удължава процедурите докато наказателната отговорност не отпадне по давност.

20. До каква степен успешното взаимодействие между съдиите и адвокатите зависят от обективни фактори, като например законодателството, структури и процедури? Съществуват ли планове за подобряването им? - **до голяма степен; няма планове за промяна:** Законодателството дава рамката на поведението на съдиите по време на процеса. Видът процедура, предвиден в закона и компетентността на съдиите в тях са отправната точка за резултатите, които могат да се очакват. Процедурите (гражданските, особено наказателните) са формални - процесуалният закон урежда какво и кога следва да бъде направено. Всяко отклонение от предписаното поведение представлява нарушение на правилата и води до отмяна (виж отговори 14,15).

21. До каква степен това взаимодействие зависи от субективни фактори като моделите на поведение на отделните съдии и адвокати, тяхното разбиране за ролята и отговорността им и/или желанието им да работят заедно с цел подобряване на процедурата и т.н.? - Субективният фактор е **важен**, но обективният е решаващия.

22. Как бихте оценили отношенията между съдии и адвокати във Вашата страна? Съществуват ли планове да бъдат предприети стъпки за подобряване на правната култура и да се насърчи сътрудничеството между съдии и адвокати? - **формален, уважителен**

D. Ролята на съдиите и адвокатите с оглед нуждите на страните

23. Моля, дайте някои примери за сътрудничество между съдии и адвокати в определени категории случаи (например при мирно уреждане на граждански спорове). - В гражданския процес съдията следва да насочва страните (представявани или не от адвокат) към уреждане на спора и следва да обясни предимствата на различните процедури за доброволно решаване. В случай, че има желание за преговори и при тяхно съгласие, съдията спира процеса за шест месеца. Процесът може да бъде възобновен от всяка една от страните и се прекратява служебно с изтичане на 6 месечния период. Прекратяването ще сложи край на делото ако страните са постигнали споразумение и не желаят по-нататъшна съдебна намеса или са се отказали от претенциите си. В случай, че е постигнато споразумение (без да е искано отлагане) и страните искат да се възползват от последиците от съдебно споразумение, те го представят на съда и съдията го одобрява (ако не противоречи на закона и добрия морал). Съдията не е въввлечен в преговорите, но процеса дава възможност на адвокатите на страните да бъдат активни в доброволното решаване на спора и предлагането на съда на споразумение на базата на взаимната облага.

24. Има ли възможност във Вашата страна адвокати да станат съдии, както и обратното? - **да**. Ако отговорът е "да", често ли се случва? - **не**.

25. Може адвокат във Вашата страна да изпълнява функциите на заместник-съдии и ако е така, при какви условия? - **не**.

E. Съдии, адвокати меди

26. Има ли отразяване в средствата за масово осведомяване на отношенията между съдии и адвокати, както и тяхното сътрудничество? - **да:** напр. съвместни обучения

27. До каква степен адвокати и съдии коментират в медиите висящите дела и решенията? - Всеки съд има служител, който кореспондира с медиите и периодично публикува прессъобщения (съдържащи информация относно случаи, които са от интереса на медиите). Съдиите и адвокатите избягват коментари по висящи дела.

Съгласно Кодекса за поведение на българския магистрат, той не може да прави публични изявления или коментари по висящи пред него производства, чрез които да се ангажира за крайния изход на случая или да създаде впечатление за пристрастност и предубеденост. Извън съдебната зала той не може да обсъжда подобни производства пред други участници в тях, адвокати или трети лица, освен в предвидените в закона случаи. Съдията следва да гарнира публичност на действията и решенията си, като същевременно внимава да не бъдат засегнати законните права и интереси на участници в производството. Той излага пред обществеността, лично или чрез медиите, мотивите за своите решения по дела, представляващи обществен интерес, като същевременно избягва поведение и действия, които могат да бъдат възприети като самоизтъкване или прекомерно търсене на обществено признание.